

Oponentský posudek diplomové práce

Ondřej Pomahač: *Nikde a kdesi: Utopie, dystopie a jejich vzájemná poloha*

FF UK, 2011

Práce Ondřeje Pomahače představuje inteligentní pokus jak hovořit o literárních textech zahrnovaných pod označení utopie a dystopie (popř. antiutopie). Základní přínos práce vidím ve srovnávací analýze šesti základních textů, jejich shrnutí v myšlence určitého dynamického momentu, který utopie jako text generuje (nejzřetelněji motiv zdraví u Thomase Mora), a konečně v určité diferenciaci pojmů utopie a dystopie a jejich srovnání. Autor prokazuje slušnou znalost děl obou žánrů i sekundární literatury, občasné poukazy k jiným dílům a autorům (např. de Sade) prokazuje, že práce má širší pozadí, ne nutně explikované.

Práce, stručně řečeno, vychází ze strukturalistické a spíše poststrukturalistické inspirace (Barthes, Deleuze, Guattari). V práci s pojmy, která je tímto východiskem dána, je text metodicky „inteligentní“, autor si je vědom konsekvencí určité pojmové práce i jejích limitů a umí s nimi zacházet.

Po obsahové stránce je relativně přínosná úvodní kapitola, zabývající se definicemi žánru. Viděl bych tu i určitý dílčí problém: autor se od začátku vůči všem definicím utopie vymezuje, nepřijímá je a snaží se ukázat, že jsou nedostatečné. Někdy (zjevně u příkladu se *120 dny Sodomy*) je určitá teze odmítnuta ne příliš přesvědčivě. Do jisté míry lze s tímto postojem souhlasit, ale (necháme-li stranou ideologicky zatížené a pouze seznamové práce), bylo by třeba jej zjemnit a ptát se také po přínosu a pozadí různých vymezení. – Chápu cíl, k němuž toto vymezování směřuje, ale pro vlastní jádro práce nakonec není podstatný a výsledky první kapitoly slouží spíše jako rétorická nežli věcná opora, nemluvě o tom, že dílčí teze těchto prací autor dále využívá.

Pokud bychom šli dál, bylo by navíc potřeba přesnější vymezení vůči genetickému či genealogickému žánrovému pojetí. Jestliže není možné přijmout jednu přesnou definici žánru, existuje nicméně řada distinktivních rysů, které konstituují pole určité rodinné příbuznosti. Jistě by nemělo ostré hranice (což není podstatné), ale umožnilo by pracovat s nějakým jádrem. Kromě toho je zásadně důležitá zakladatelská role Moreovy *Utopie*. Ta jako „prototyp“, jako zakladatelské dílo stojí mimo žánr a bylo by třeba sledovat, jak další díla žánr konstituují tím, že se k *Utopii* vztahují.

Druhou otázkou je, zda lze historické hledisko (a jsou různé možnosti, jak je zohlednit) vypustit v případě konfrontace utopie a dystopie. „Klasické“ dystopie vznikají ve

zcela jiné době než klasické utopie (obojí má ovšem svou dobu) a je otázka, zda časová vzdálenost nehraje podstatnou roli. Bylo by možné uvažovat o dystopii jako o metažánru utopie? Přičemž vztah obojího není pouze v rovině literární, ale (předpokládaná) kritika „utopie“ bude zásadně ovlivněna historickou zkušeností. – Poslední otázkou z mé strany je, zda tedy dostačuje čistě textuální přístup a zda by nebylo třeba vhodným způsobem uvažovat o vnětých faktorech generujících tato díla. Jinými slovy o funkci, kterou díla ideálně měla naplňovat (např. didaktičnost utopie).

Navržené hodnocení: výborně/chvalitebně (s ohledem na ústní obhajobu)

Josef Hrdlička, Ph.D.

Ústav české literatury a literární vědy FF UK